

ЕФЕКТИВНАТА, ЕФИКАСНА СОРАБОТКА СО РОДИТЕЛИТЕ - ПРЕДИЗВИК ЗА НАСТАВНИКОТ ВО СОВРЕМЕННОТО УЧИЛИШТЕ

Снежана Јованова – Митковска¹ Попеска Билјана²,

**^{1,2} Факултет за образовни науки,
Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип**

Апстракт

Постојаната, континуирана соработка на релација семејство – воспитно образовна институција, родител-наставник придонесува за развој на детето/ученикот, за унапредување на работата на учителот, за јакнење на улогата која ја има родителот во развојот на воспитувањето, едукацијата на сопственото дете. Потребата за активно вклучување на родителот, за партнерство со в.о. институција, произлегува од фактот што родителите се првите воспитувачи, учители, кои на наставниците можат да им ги дадат и најкорисните информации кои ќе се база, основа за насочување и преземање на идните заеднички акции за добробит на секое дете/ученик. Партнерството, негувањето на соработката е предизвик за секој наставник кој се обидува да го трасира патот кон изнаоѓање на услови, облици, средства за остварување на конструктивна соработка.

Клучни зборови: дете, партнерство, семејство, стручни лица

EFFICIENT, EFFECTIVE COOPERATION WITH PARENTS - CHALLENGE FOR TEACHERS IN CONTEMPORARY SCHOOL

Jovanova – Mitkovska Snezana¹ Popeska Biljana²,

Abstract

Permanent, continuous collaboration on the relation between family - upbringing and educational institution, parent-teacher contributes to the: development of the child / student; to improve the work of the teacher; to strengthen the role of the parent in the development of upbringing, the education of their child. The need for active involvement of parents in partnership with educational institution stems from the fact that parents are the first educators, teachers, teachers who can give useful information, which will be the base for guiding and taking the future actions for the benefit of every child / student. The partnership fostering cooperation is a challenge for every teacher who tries to pave the way to finding the conditions, forms, resources for achieving constructive cooperation.

Key words: child, partner, family, professional persons

Вовед

На воспитанието и формирањето на личноста на младиот човек во ерата на информатичка технологија, развојот на нови технички, технолошки иновации, нови научни достигнувања, влијаат мноштво на фактори кои се меѓусебно испреплетени, поврзани, зависат еден од друг во процесот на воспитно делување на младата личност. Основно прашање е како да се оствари заедничкото дејство на сите фактори, во насока на остварување на целосен, холистички развој на младата единка.

Помислата денес, кога станува збор за моќта која ја имаат одделните фактори во развојот на личноста, моќта која ја има средината, врсниците училиштето, нè води кон семејството, како прва социјална средина во која детето го почнува својот живот и развој, нè води кон трагање по одговор на прашањата за соработката на релација семејство-училиште, соработка на релација родител-наставник? Токму ова прашање е

и предмет на нашиот труд, конкретно како се остварува и како може да се постигне поголема ефективност и ефикасност во соработката на релација наставник-родител .

Семејството е првата социјална средина во која детето го отпочнува својот живот, својот развој. Тоа е основната општествена клетка, клучен фактор за развојот на една индивидуа, за иден општествен развој. Тоа е првата средина, најважната примарна група во која детето се воспитува, ги стекнува првите навики, (културни, хигиенски,) ги учи моралните норми и вредности, кои во иднина ќе бидат негова водилка во неговиот морален и вредносен дискурс, се социјализира, се воспитува, едуцира. Во семејството родителите се првите модели за идентификација и имитација, „свезди водилки“, „првите учители“. Тие се лицата преку кои се врши трансферот на искуството на еден народ (културното и општествено-историско); лицата кои влијаат на емоционалното формирање на личноста, на нејзината емотивна и афективна стабилност; тие се лицата кои се ги воведуваат младите личности во светот околу нив, ги мотивираат, поттикнуваат за нови и нови сознанија,; тие се оние кои ги воведуваат во интеракциските односи со членовите на поширокото семејство, пошироката заедница, врсниците, упатуваат на правила и начини на однесување, почитување на правила, почитување на различности.. Огромна е улогата на родителот „учител“ во животот на детето. Преку својата љубопитност, истражувачки дух, активност, децата брзо ги исцрпуваат можностите и она што им го нуди семејната средина. И покрај огромната желба на родителите за надградување на детското искуство, нивните настојувања сепак, не можат да ги задоволат потребите и интересите на детето за интелектуална надградба, нивната работа нема доволна ширина, не е организирана, не се одвива системно, не се обезбедува целосност. Таа потреба се задоволува низ организираниот систем на воспитание и образование, т.е. детските градинки, основните училишта за децата до предучилишна и основношколска возраст. Во детските градинки, основните училишта, плански, систематски и организирано се дополнува семејното воспитание, се дејствува на физичкиот и психичкиот развој на секоја индивидуа, т.е. се создаваат рамноправни услови за оптимален развој на децата/учениците од предшколска и основношколска возраст.

Меѓутоа поаѓањето на детето во училиште не значи и престанок на родителската активна улога во воспитанието на децата/учениците. Родителот е упатен на постојана и активна соработка со детската градинка/ДГ, училиштето (У), учителот (воспитувачот/наставникот).

Зошто е потребна и значајна соработката на релација семејство/детска градинка/училиште?

Образовната политика последниве неколку години, во развиените и земјите во развој е фокусирана на обезбедување на повисок степен на учество на родителите во одлуките кои се донесуваат, а се однесуваат на воспитанието и образованието на децата/учениците, овозможувајќи им на тој начин поголеми можности за постанување на партнери во работењето на воспитно-образовните институции. Со тоа се јакне и нивната одговорност и грижа за развојот и напредувањето не само за сопственото дете, но детето воопшто. Процесот на остварување на соработка на релацијата семејство, родител - детска градинка /училиште, учител (воспитувач, наставник), произлегува од заедничката цел, т.е. развојот на младата личност по пат на создавање на оптимални услови за развој на детето како еден заеднички проект чија цел е создавање на услови за поттикнување на позитивно насочен развој на ученикот и негово напредување. Поставената цел се конкретизира преку неколку задачи како: размена на информации, учество на родителите во различни активности, нивна вклученост во органите на управување, активно учество на родителите во активностите во ДГ/У (детска градинка, училиште), Остварувањето на соработката како повеќедимензионален процес бара знаења, бара искуство и од двете засегнати страни кои треба да ги задоволат заедничките интереси..

Соработката на овие релации е битна и значајна поради неколку непобитни факти:

- Одговорност и право на родителот да учествува во донесување на одлуките кои се однесуваат на грижата за неговото дете;
- Поради обезбедување на континуитет помеѓу семејното и институционалното воспитување;
- Сличноста која постои во остварување на професионалната улога на учителот и улогата на родителот;
- Заради заедничката задача која ја имаат двете засегнати страни а се однесува на негата, воспитувањето и образованието на детето/ученикот;
- Заради усогласување на воспитните влијанија и заедничкото решавање на проблемите во развојот на децата/учениците;
- Заради заинтересираноста за сопственото дете;
- Заради познавањето на интересите и мотивацијата на децата/учениците;
- Заради континуирано следење во развојот и работата на детето/ученикот;
- За откривање на евентуалните тешкотии, пропусти и поттикнување на нормалниот тек на развој на детето/ученикот;
- Заради позитивното влијае на мотивацијата за постигнување на повисоки резултати, успеси на детето/ученикот, заради неговото севкупно однесување во ДГ/У;
- Заради усовршување на родителските вештини;
- За лична сатисфакција-изразување на сопствените способности и таленти;
- За јакнење на професионалната компетентност-познавање на детето/ученикот води кон подобро планирање и организирање на работата....

Клучните принципи од кои треба да се раководиме кога станува збор за воспоставување на соработка на овие релации се:

- Воспоставување и негување на партнерски, рамноправен однос, почитување на личноста на едните или другите;
- Взаемна доверба и почит;
- Воспоставување на професионален однос, не навлегување во приватноста на едната или другата засегната страна;
- Управување со времето, корисност-ако се има во предвид заедничката цел, користењето на искуства од родителите;
- Принципот на тактичност, внимателност во меѓусебната комуникација која понекогаш бара и трпеливост, упорност и истрајност и од двете засегнати страни, почитување на личноста на учителот, личноста на родителот;

Почитувањето на наведените принципи може да води кон задоволување на интересите на сите засегнати страни (родителите, наставниците, децата/учениците).

Какви облици на взаемна соработка постојат и можат да се реализираат на релација семејство/родител - детска градинка /училиште, учител (воспитувач, наставник)?

Учеството на родителот може да биде непосредно, при што родителот има можност да ги изнесе своите мислења, очекувања и барања (родителски состаноци, трибини и сл.) и посредно (здруженија на родители, совет на родители и сл.). Воспоставувањето на соработката започнува уште на самиот старт со интересот на родителот за вклучување на детето/ученикот во конкретната детска градинка/основно училиште, најчесто преку *индивидуален разговор*, како еден од првите облици на соработка помеѓу родителот - директорот, стручниот соработник. Ваквиот облик на соработка се јавува и со вклучувањето на детето во конкретна група, одделение, но на релација родител – учител, која се состои во меѓусебниот разговор, индивидуален во времето на доведување и одење од ДГ/У

- *Учеството на родителите во работата со децата/учениците* е исто така облик на соработка и се однесува на вклучување на родителот како реализатор на некои воспитни/наставни активности, пример: интервју со лица од заедницата, учење за

карактеристиките на некои професии и сл.; или пак вклучување на родителот како соработник во процесот на адаптација на детето/ученикот во групата, во организацијата и реализацијата на работилници, семинари, трибини и различни манифестации и случувања;

- *Родителски состаноци* – запознавање на родителот со животот и работата во ДГ/. Првите родителски состаноци се однесуваат на запознавање на родителите со мисијата, визијата на ДГ/У, запознавање со основните правила и принципи во институцијата, правата, одговорностите на децата/учениците, планираните активности, неопходните средства и сл.

- *Вклучување на родителот во Советот на родители, Училишните одбори* – ваквиот облик на соработка е директно поврзан со законските прописи, процедури и се однесува на вклученоста и активностите кои ги има родителот во конкретните тела кои постојат во ДГ/У;

- *Школа за родители* – преставува посебна едукативна програма која се реализира преку едукативни работилници, наменети за заинтересираните родители во насока на јакнење на нивните капацитети за постигање на повисоки резултати во остварувањето на нивната воспитна и едукативна улога;

- *Пишувана комуникација* – се однесува на преносот на информации по пат на кое секое дете/ученик ги носи во домот од ДГ/У/ Се остварува по пат на белешки, брошури, весници, кутии за сугестии, портфолија..

- *Креативни паноа* - ги изработуваат децата/учениците во соработка со учителите (воспитувач, наставник) и најчесто се изложени во ходниците или занималните/училниците и нудат можност да родителот го следи напредокот на сопственото дете/ученик;

- *Отворен ден за родители* - Овие денови наменети за родителите се организираат еднаш месечно или пак на повеќе месеци и наменети се за решавање на проблеми кои произлегуваат од секојдневниот живот и работа во ДГ/У

- *Комуникација преку веб страна*- Последниве неколку години секоја ДГ/У имаат отворено своја веб страна на која се пласирани информации, соопштенија за тековните, претстојните случувања во посочените институции;

- *Приредби* – како облик на соработка постојат од дамнина, почести во ДГ, поретко во училиштата. Истите нудат можности за согледување на, укажуваат на воспоставената взаемна доверба и однос на релација учител - дете/ученик, придонесуваат за јакнење на самодовербата и чувството на сигурност;

- *Разговори со стручни соработници* – облик на соработка кој се остварува на почеток на влез на детето во воспитно-образовната институција, но и соработка која продолжува а се однесува на неопходност од стручна помош во решавање и насочување за решавање на конкретни проблеми за кои се потребни стручни знаења.

Ефективната и ефикасна соработка на релација родител-учител

Времето во кое живееме и начинот на кој децата се воспитуваат постојано се менува. Во трката со времето, трка за обезбедување на материјалната егзистенција, често родителите немаат време да на квалитетен и соодветен начин се занимаваат со воспитанието и образованието на своето дете, па голем дел од воспитанието на детето го препуштаат на учителите, едукаторите или други авторитети. Учителите се навистина најповиканите за едукацијата, воспитанието на децата/учениците, но она на кое најмногу се мерува во нашиот в.о. систем е токму занемарувањето на воспитната над образовната компонента. Се јавува ситуација во која поради зголемениот број на обврски, пред се од административна природа да учителите акцентот го постават на едукацијата, а воспитанието едноставно се препушти на семејството, на родителите. Но, правилното воспитание и образование подразбира заедничко учество на семејството и институцијата како комплементарни субјекти во животот на секое дете.

Поаѓајќи од позната препорака на УНЕСКО дека е потребно „да се научи за да се знае, да се научи за да се биде, да се научи за да се направи и заедно да се живее“, потребно е изнаоѓање на патишта и начини за унапредување на соработката на релацијата наставник-родител, семејство/в.о. институција, во насока на поголема ефикасност и ефективност. Неопходно е: усогласување на целите, намерите, активностите на двете засегнати страни; задоволување на потребите и на учителите, учениците и родителите; постојан разговор за очекувањата, одговорностите и улогите; негување на постојаната повеќенасочна комуникација; вклучување на учениците и родителите во донесување на одлуки, воочување на разликите во способностите, , објаснување на административните процедури; соработка со заедницата(потесна, поширока); едукација и на родителите и на учителите пронаоѓање на соодветни начини и постапки на работа развивање на двонасочна комуникација.

Родителот и учителот се постојано упатени на соработка имајќи ја во вид заедничката нитка која ги поврзува т.е. детето/ученикот околу кој како што ќе истакнат Веис и соработниците (Weiss, H. B. & others 2005), во облик на концентрични кругови се надоврзуваат; микросостав (родители, наставници), мезосостав (училиште, соседство, заедница), егзосостав (подалечни членови на семејството, работното место на родителите) и макросостав (културните, верски вредности, верувања и прифатливи однесувања).

Првиот концентричен круг го чинат родителите и наставниците. Наставниците се всушност стручните лица кои се компетентни за реализација на целта на в.о. систем т.е. едукацијата, воспитание на децата/учениците. Родителот, кој во денешниот современ свет, се соочува со бројни проблеми во остварувањето на родителската улога, пак најдобро си го познава сопственото дете, знае што му треба и што е најдобро за него. Оттаму е неопходно воспоставување на дијалог, добра конструктивна комуникација, позитивна меѓусебна интеракција помеѓу двете засегнати страни да се постават одредени стандарди, но и да им се помогне на родителите да ја разберат својата улога, да го откријат и унапредат својот воспитен стил, сè за добробит на децата/учениците,.

Засегнатите страни учителите, родителите во тој меѓусебен повеќедимензионален процес имаат свои очекувања. Имено, родителот од наставникот очекува/бара:

- Висок степен на професионализам
- Стручен и посветен учител
- Добар едукатор
- Секогаш подготвен на конструктивна комуникација, дијалог, размена на идеи
- Личност која ќе покаже добронамерност и познавање на детската личност
- Личност која ќе има примерен однос кон секое дете
- Личност која на примерен начин ќе им ги објасни тешкотиите, препреките на кои наидува во работата со нивното/те дете/деца
- Личност која ќе бара и нуди поддршка
- Личност со развиени вештини за водење на комуникација (активно слушање, емпатија,...)
- Личност која умее да почитува
- Личност која ќе покажува разбирање за проблемите и тешкотиите со кои се среќава детето/ ученикот
- Личност која ќе дава точни и проверени информации, предлози и сугестии
- Искрена, отворена личност, личност без прикриени идеи и мисли
- Креативна личност..

И наставниците имаат конкретни очекувања, барања од родителите:

- Да соработуваат заеднички во насока на остварување на целта на в.о. систем
- Почести контакти, повеќе заеднички средби
- Учество во донесување на заеднички одлуки
- Конструктивни дијалози
- Да постои искреност во комуникацијата
- Да поминуваат повеќе време со своите деца, да помагаат кога е потребно тоа;

- Да бараат и нудат конструктивни предлози, сугестии мислења
- Да заедничко воспитно делуваат на децата/учениците
- Да изградат меѓусебна доверба и почит
- Да покажат подготвеност за договор и соработка
- Да покажат подготвеност за позитивна промена на сопствениот став кон учителот, в.о. институција

Иницијативата за остварување на соработка вообичаено поаѓа од наставниците кои како водачи на воспитно образовниот процес според Цимерман (Zimmerman, E., 1993.), би требало:

- Да ги сослушаат родителите
- Да комуницираат со нив не применувајќи академски жаргони
- Да им овозможат на родителите потпора и совети
- Да разговараат со родителите
- Да развијат средина за поука и развој на родителите
- Да се земе во предвид вредносниот и религиски систем на родителите
- Да се препознае се поголемата важност на родителите за воспитанието на сопственото дете
- Да им се допушти на родителите да ги дефинираат целите и степените на развој кои треба нивното дете да ги постигне.

Всушност, почетниот импулс секогаш доаѓа од наставникот кој го креира контекстот во кој заедно со родителите ќе дискутира, осмислува и реализира активности и иницијативи насочени кон создавање на поттикнувачки услови за растење на децата/учениците. „На родителите треба да им се овозможи избор на содржини, методи, материјали, степен на учество и сл., - на родителите да им се обезбеди чувство на лично задоволство и успех“.(Maleš, D., 1995.). Взаемната доверба како темел на соработката се гради на самиот почеток, во првите средби со родителите.

Родителите треба да ја добијат пораката дека нивното мислење се почитува, нивното мислење, предлози и сугестии се важни. На родителите, наставникот треба да им ги претстави сите можности кои ги имаат – како и на кој начин може да се работи заедно, како да се преземе одговорноста за своето учество.

Во литературата се среќаваат различни модели на можни односи помеѓу наставниците и родителите. Kosić, A. (2009) ги наведува следните модели:

- *Модел на стручно лице* – учителот го презема надзорот и ги донесува сите одлуки придавајќи малку или ниту малку важност на родителските гледишта и чувства. Ваквиот пристап тежнее кон негување на зависност на родителите и зголемување на расчекорот помеѓу професионалецот и родителот;
- *Модел на преместување* – учителот го прифаќа родителот како извор на информации и дури се обидува да го едуцира за пристап кон детето, но го задржува надзорот над донесувањето на одлуки;
- *Модел на корисник* во кој учителот го прифаќа родителското право на избор и одлучување за воспитанието на своето дете. Темелите на овој однос се ви меѓусебното почитување и рамнотежа со оглед на моќта на одлучување.

Во нашата воспитно-образовна практика присутни се првите два модела на взаемни односи на релација родител-наставник иако се прават напори (законска регулатива, едукации на воспитувачи, родители, имплементација на проектни активности..) за создавање на услови за имплементација на третиот модел.

Соработката како повеќедимензионален процес бара време, трпеливост и заедничка одговорност. И двете страни треба да се свесни, реално да ги прифатат и реализираат: заедничката цел (јасна, транспарентна); уважување на различните перцепции и различните ставови, толеранција на туѓата поинаква перцепција и ставови; взаемна доверба и почит, искрена, јасна, квалитетна конструктивна комуникација, усогласувањето на ставовите и мислењата во заедничкото планирање и одлучување за едукацијата, воспитувањето напредокот на детето/ученикот, в.о. институција

Континуираната соработка ќе оди во прилог на сите: на *родителот* кој ќе има можност да: развие сенс за потребите на сопствените деца кои се однесуваат на нивниот социјален, емоционален и интелектуален развој; подобро да ја разбере работата на наставникот и на програмата на в.о. институција; да ја следи работата и развојот на детето/ученикот; да ги согледа и отстрани во соработка со учителот или стручната служба евентуалните тешкотии кои го попречуваат развојот на детето/ученикот; има можност да разбере, сфати и му помогне во реализацијата на домашните задачи на своето дете/ученик; да превенира во појавата на различни отстапувања во однесувањето на детето/ученик, да ја јакне сигурноста во остварување на родителската обврска, да постои поголем интерес за школскиот живот на детето/ученикот; да даде свој придонес за квалитетното работење на в.о. институција;

На учителите - поголема доверба и почит од родителите за работата која ја изведуваат што води кон нивна поголема мотивација, расположеност, подготвеност за постигнување на повисоки резултати; можност за воспоставување на подобра комуникација и подобри односи со родителите и децата/учениците; можност за подобро разбирање на разноликоста (културна, етничка...) на семејствата, вредностите кои се негуваат; можност за промена на искуствата, стекнување на нови сознанија...

Ученикот-поголема самодоверба, мотивација интерес за постигнување на повисоки резултати; желба да се придонесе за сопствениот развој, развојот на училиштето, поголема доверба во учителот; ...

В.О. институција – подобри резултати, поквалитетни програми, поддршка од заедницата...

Основниот принцип на меѓусебната соработка треба да се заснова на негување и остварување на партнерскиот однос, почитување на личноста и улогата на учителот, детето, родителите, почитување на идеите, сугестиите, предлозите и мислењата на сите се во насока на остварување на заедничката цел.

Наместо заклучок

„За децата можеме да го направиме најдоброто само со помош на нивните родители. Стручните лица можат многу да им помогнат на родителите, но не можат да ги заменат, затоа што колку и да знаат за децата, не знаат ништо посебно за секое одделно дете“

(Penelope Leach)

Литература:

1. Bratanić, M. (1990). Mikropedagogija. Zagreb: Školska knjiga
2. Grandić, R. (2004). Prilozi porodičnoj pedagogiji. Novi Sad: Izdanje autora
3. Djordjević, Z. (1985). Savremena porodica i njena vaspitna uloga . Beograd: Prosveta
4. Ljubetić, M. (2007.): Biti kompetentan roditelj. Zagreb. Mali profesor
5. Maleš, D. (1995.): Pedagoško obrazovanje roditelja.U: Pedagoško obrazovanje roditelja-Međunarodni znanstveni kolokvij. Rijeka, Sveučilište u Rijeci,Pedagoški fakultet
6. Florić, O. (2007). Osnove socijalne pedagogije . Novi Sad: Filozofski fakultet.
6. Pejić R.(2010). Unapređivanje saradnje nastavnika i roditelja, Istočno Sarajevo: Filozofski fakultet,
7. Trifunović, V. (2006). Porodica i škola . Jagodina: Učiteljski fakultet
8. Vilotijević, N. (2002). Porodična pedagogija,Beograd,Učiteljski fakultet u Beogradu
9. Weiss, H. B.; Kreider, H.; Lopez, E. M.; Chatman, C. M. (2005.): Preparing educators to involve families-from theory to practice. London. Sage publications
12. Weiss, H. (2008.): Building the future of family involvement.The evaluation exchange. Harvard
10. Zimmerman, E. (1993.): Parents as leaders for children and policy. Washington
- 11.